

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԱՅ ԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

Ազգիս Վեհափառ Հայրապետին ուղղած
Վսեմ Տէր Պօղոս Նուբար փաշայի նամակը.

Վեհափառ Տէր,

Պատիւ ունեցանք ստանալու Ձերդ Ս. Օծութեան 630
թիւ և 28 Ապրիլ 1914 թուական Հայրապետական Կոնդակը,
և կը փութանք հաղորդել թէ անոր պարունակութիւնը մեր
լուսագոյն ուշադրութեան առարկան ըրինք:

Ընդունեցանք նաև Կաթողիկոսական Դիւանիդ 692 թիւ
և 4 Մայիս թուական պաշտօնագիրը: Ձեր Վեհափառու-
թիւնը կրնայ ապահով ըլլալ թէ՛ պիտի չի թերանանք հա-
մակերպելու այն յանձնարարութեանց զոր այդ առթիւ
բարեհաճած է ընել մեզի:

Անմիջապէս որ եզրկատոս վերադարձայ, կատարելէ
վերջ այն պաշտօնը զոր Ձեր Վեհափառութիւնը հաճած էր
ինծի վստահիլ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդրոնական Ժողովը
յաճախ գումարուեցաւ, ճշդելու համար իր նոր ուղղու-
թիւնը՝ Հայաստանի մէջ Բարենորոգութեան մօտալուտ
գործադրութեան բերմամբ:

Եթէ պարագաները թոյլ չի տուին մեզի տակաւին
վերջնականապէս հաստատելու մեր Միութեան նոր ծրա-
գիրը, սակայն և այնպէս իր յառաջիկայ գործունէութեան
լայն գիծերը պատրաստեցինք, և «Միութիւն»ի մէջ հրատա-
րակեցինք Յայտարարութիւն մը, որուն պատճէնը ներփակ
կը մատուցուի: Նոյնին կը կցենք նաև ճառախօսութիւնը,
զոր արտասանեցի Միութեան վերջին Ընդհանուր Ժողո-
վին, և որ պիտի ցոյց տայ թէ՛ Միութիւնը արդէն մտա-
հոգուած է այդ խնդրով: Ինչպէս Ձեր Վեհափառութիւնը
պիտի տեսնէ, մենք ներշնչուեցանք մեր Ընկերութեան
հիմնական նպատակէն, հաշուի տոնելով նոյնպէս այն նոր
պահանջները, որ Հայաստանի մէջ մեր գործունէութեան
բարեփոխումը հարկադրելու բնոյթը ունին:

Ձեր վեհափառութիւնը, շատ իմաստութեամբ և հեռատեսութեամբ, մեր ազգասիրական և բարեգործական ընկերութեանց մասնաւոր ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ երեք խնդրոց վրայ՝ կենսական Ազգին ապագային համար.— դրպրոցական հաստատութիւններ, տնտեսական ձեռնարկութիւններ և արտագաղթի դէմ միջոցներ, ճիշտ այդ խնդիրներն են զոր մենք ևս նշանակած ենք մեր ծրագրին մէջ:

Տարակոյս չիկայ որ հայաբնակ հասնագներուն մէջ մեր վարժարաններուն յաւելումովը և հողագործական ձեռնարկներուն ստեղծումովն է որ կարելի պիտի ըլլայ մեր հայրենակիցներուն մտաւորական վերականգնումը և տրնտեսական բարեխաւումը:

Այդ նպատակն է արդէն զոր Միութիւնը որդեգրած է և զոր այժմ կոչուած է գործադրելու աւելի մեծ սահմանի մը մէջ քան թէ անցեալին:

Նոր թուականը, զոր առաջադրուած բարենորոգումներու գործադրութիւնը կը յայտարարէ, հայերուն առջև կը բանայ աշխատութեան շատ ընդարձակ դաշտ մը, ուր զանազան խմբակցութեանց և բարեսիրական ընկերակցութեանց հաւաքականութիւնը և համագործակցութիւնը ազգային վերականգնումի գործին բարերար ազդակները պիտի ըլլան:

Կոչը, զոր Ձեր Ս. Օծութիւնը իր օրհնածիր Կոնգակով կ'ուղղէ դերազանցապէս ազգասիրական, բարձր հեռատեսութեան գործ մըն է, և Հայկական Ընդհանուր Միութիւնը պարտականութիւն կը սեպէ անոր ընդ առաջ երթալու, այնքան ևս յօժարակամ որ իր նպատակին իրագործումը ապահովելուն կը ծառայէ, բոլոր բարի կամեցողութեանց և ազնիւ անձնուիրութեանց համերաշխութեամբն իսկ:

Ձեր վեհափառութեան բարձր հեղինակութիւնը պիտի գիտնայ բոլոր օժանդակութիւնները հաւաքել ազգային վերագոյութեան ծրագրին շուրջ, զոր հանդիսաւորապէս կը յանձնարարէք բաւական կնճառից ըսելի մը, երբ ամբողջ ազգը ամոքուած կըզգայ իր ճակատագիրը յանձնուած տեսնելով իր սիրելի Հայրապետին իմաստութեանը: Սպա-

սելով որ մեզ վերին աստիճանի շահանդերով խնդիրներու խորունկ ուսումնասիրութիւնը լրանայ, մեր նոր ծրագրին պատրաստութեան տեսակէտով, կը կարծենք թէ՛ կրթական գործը պիտի կարենայ զգալապէս յառաջդիմել, շնորհիւ մեր ազգային վարժարաններուն յատուկ կրթական բաժինին՝ հանրային կրթութեան պիւտճէին վրայ:

Այն ատեն կարելի պիտի ըլլայ մեր վարժարաններուն թիւը աւելցնել և անոնց մակարդակը բարձրացնել, բարձրագոյն և մասնաւոր վարժարաններու հաւանական հիմնարկութիւններով, ինչպէս՝ արհեստից, գործնական երկրագործութեան, և ակն:

Միութիւնը ևս, որ հիմնած է և Միացեալի միջոցաւ կը մատակարարէ 41 վարժարաններ, որոնց մին Վանայ Վարժապետանոցը և Տէօթ-Նօլի ֆէլէկեան Որբանոցը, կը յուսանք թէ ի վիճակի պիտի ըլլայ կրկնապատկելու իր զպրոցական հաստատութիւնները, քանի իր սեփական միջոցները ներեն:

Գալով մեր տարաբախտ հայրենակիցներուն տնտեսական ողբալի կարօտութիւնը բարւոքելու հարկին, այդ քանը հրամայողաբար կը հարկադրուի և մեր ըմբռնութիւնը պէտք է մեր առաջին մտահոգութիւններէն մին ըլլայ:

Բայց ոչ մէկ լուրջ գործողութիւն զբաղէս կարելի պիտի ըլլայ, ցորքան երկրին մէջ ասպնդովութեան լէժիմ մը չի հաստատուի, զոնէ տարրական արդարութեան մը գործադրութեամբը:

Հայաստանի մէջ «Սէնտիքա»ներու, «Քօօբերազիվ»ներու, «Քրէտի Ակրիքօլ»ներու ստեղծումը մեր հայրենակիցներուն համար անադին օգտակարութիւն մը պիտի ունենայ:

Այսպիսի հաստատութիւնները, որոնց բարիքները վիճելի չեն, Եւրոպայի մէջ, և ատենէ մը ի վեր Եգիպտոսի մէջ ևս, շատ գոհացուցիչ արդիւնքներ տուած են:

Անճնապէս, լրջօրէն զբաղած եմ այս խնդրով և համոզուած եմ որ սէնտիքալիզմը, եթէ Հայաստանի մէջ հիմնուի, հոգագործութեան մեծ թուի մը պիտի տայ:

Սակայն դժբախտաբար Թուրքիոյ մէջ չի կայ օրէնք մը որ թոյլ տայ հողագործական զրամատուներու կամ սէնտիքաներու կազմութեանը:

Յորքան անշարժ կալուածներու գրաւի (լիօթէք) դրութիւնը և բարոյական անհատի սկզբունքը չի հաստատուին, ինչպէս քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ, յանդուգն պիտի ըլլար, չըսելու համար անհնարին, այս մասին ո և է նախաձեռնութիւն մը:

Ի հարկին, կարելի է հողագործական սէնտիքաներ կազմել, բայց ո՛ր գտնել քրէտիի մատուկներ կամ հողագործական զրամատուներ՝ ատոնց մատակարարութեան համար (միակ հողագործական զրամատունը որ կը գործէ Թուրքիոյ մէջ Պետական Դրամատուն մըն է, և աւելի քաղաքական գործիք մը՝ յօգուտ քրիստոնեաներուն հողագրկման):

Այս պայմաններու մէջ, մեր Կեդրոնական Ժողովը առաջիմ ո և է հողագործական ընկերակցութիւններ կազմելու կարելիութիւնը չի տեսներ, որքան ատեն որ տիրող օրէնքները չեն բարեփոխուիր. իրեն ուրիշ բան մը չի մնար հետևաբար՝ բայց եթէ սպասել և միւս կողմէ աշխատիլ որ այդպիսի մասնայատուկ օրէնքներ հաստատուին, քանզի անոնցմով և եթ հնար պիտի ըլլայ այդ գաւառներուն տընտեսական բարելաւումը:

Կը կարծենք թէ տաիկա պէտք է ըլլայ մին այն առաջնակարգ խնդիրներէն որոնց վրայ օգտակար է հրաւիրել Ընդհանուր Դննիշներու ուշադրութիւնը, համոզելով իրենք իսկ ատոր նախաձեռնութիւնը ստանձնել Օսմանեան Կառավարութեան մօտ, մանաւանդ որ մեզ կը հաւաստեն թէ Կառավարութիւնը մտադիր կը թուի խորհրդարանին ներկայացնել քանի մը օրինագիծներ, երկրին հողագործութեան ընդհանուր վիճակին բարելաւման համար:

Միակ բանը որ Միութիւնը պիտի կրնար թերեւս ներկայիս մէջ ընել, ան ալ գրաւուած կամ գրաւի տակ դրուած և ծախու հանուած հողերը գնելով՝ վճարման դիւրութիւններով և առանց տոկոսի հայ հողագործներուն ծախելու ձեռնարկն է:

Բայց որպէս զի Միութիւնը կարենայ նուիրուիլ այդ անհունօրէն օգտաւէտ գործին, պէտք ունի դրամագլուխներու՝ որ դժբախտաբար մեր Ընկերութեան ներկայ հասոյթները կ'անցնին:

Միութեան նպատակն է, իր Հիմնական Կանոնագրին համաձայն, օգնել այն հայերուն որ հաւատարիմ մնացած են հայրենի երկրին. այդ նպատակը կը համապատասխանէ արդարեւ Ձեր Վեհափառութեան յանձնարարութեան՝ արգիլելու մեր հայրենակիցներուն արտագաղթը, անիկա հողին կապելով:

Հողային սեփականատիրութեամբ և հողագործութեան յառաջդիմութեամբ միայն մեր ազգին գոյութիւնը և բարգաւաճումը այսուհետեւ պիտի կրնան երաշխաւորուիլ. մեր բոլոր ջանքերը պէտք է ուրեմն ձգտին այդ իդէալը իրականացնելու:

Բայց Ձեր Վեհափառութիւնը զիտէ հարկաւ որ այդ յառաջադրութեան մէջ յաջողուելու համար կարեւոր հասոյթներու և վեհանձն նուիրատուութեանց պէտք կայ:

Համերաշխութեան և անձնուիրութեան ոգին՝ զոր մինչև ցարդ մեր բարեկեցիկ հայրենակիցները հաճեցան ցոյց տալ զէպի Միութիւնը, մեզի թոյլ կուտայ յուսալու թէ՛ այս նպատակին համար ոչ ոք պիտի զանայ մեզի իր աջակցութիւնը: Ատոր համար կը բաւէ որ Ձեր Վեհափառութիւնը բարեհաճի բարձրացնել իր ձայնը ի նպաստ մեր ազգօգուտ ծրագիրներուն. այդ հայրական ձայնը պիտի շարժէ բոլոր սիրտերը և ոչ ոք պիտի վարանի այլևս մեզի ընծայելու իր օգնութիւնը:

Արդէն յօգուտ մեր առաջադրութեանց նոր և վեհանձն մասնակցութիւններ ապահովելու մտածումով է որ պատուիրակ կարգեցինք մեր աշխատակիցը Տօքթ. Ն. Տաղաւարեան, որ պաշտօն ունի անմիջապէս Կովկաս ուղևորուելու և յետոյ Հայաստանի մէջ ևս ուսումնասիրական շրջան մը ընելու:

Ամենախորին ակնածանքով,

Ի դիմաց Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. Վար., Ժողովի

Ատենապետ Պօղոս Նուպար